



سید ضیاء الدین طباطبائی یزدی  
(۱۳۴۸-۱۲۶۷ ه.ش)



روزنامه نگار، سیاست مدار و عامل اصلی کودتای سوم اسفند ۱۲۹۹، معروف به کودتای سیاه بود. وی به همراه رضاخان میرپنج و حمایت افسران انگلیسی، پس از کودتای نخست وزیر ایران شد. باین حال عمر دولت سیدضیاء چندان طولانی نشد و پس از چند ماه سقوط کرد. سیدضیاء الدین طباطبائی پس از نخست وزیری راهی سوئیس شد و سپس به فلسطین رفت و ظاهر آدر فلسطین همکاری نزدیکی با انگلیسی ها داشته است. او پس از سقوط حکومت رضاخان به ایران بازگشت و مورد حمایت «آن لمتیون»، پژوهشگر معروف انگلیسی و از مأموران بلندپایه سازمان اطلاعاتی این کشور، قرار گرفت، باین حال نتوانست به مقامات بالای سیاسی دست پیدا کند و در سال ۱۳۴۸، در سن ۸۱ سالگی درگذشت.

محمدعلی شاه  
(۱۳۰۴-۱۲۵۱ ه.ش)



ششمین پادشاه سلسله قاجاریه بود. او پس از پدرش، مظفرالدین شاه، به مخالفت با مشروطه پرداخت و با حمایت روسیه تزاری، مجلس شورای ملی را به توپ بست. باین حال مشروطه خواهان توانستند نیروهای استبداد را شکست دهند. در پی این واقعه، محمدعلی شاه از سلطنت خلع شد و با دریافت مستمری سالانه به روسیه رفت؛ اما مدتی بعد، با سودای پس گرفتن سلطنت، همراه اسپاهیانی که روسها برایش تهیه کرده بودند و در دستر آیدادش، باین حال نتوانست کاری از پیش ببر و مقرری او نیز قطع شد. پس از این ماجرا بود که به بندر او صادر او کر این که در آن زمان بخشی از امپراتوری روسیه بود، رفت و تا زمان انقلاب کمونیستی در این منطقه باقی ماند. محمدعلی شاه سپس به بندر ساوونادر ایتالیا رفت و تا پایان عمر در آنجا ماند. پس از مرگ، جسد او راهی کربلا منتقل و در آنجا دفن کردند.



ه.ش، انقلاب سفید و پیامد آن در خردادماه این سال، شاه را تبدیل به «فاعل مایشاء» و «حاکم مایرید» کرد. پس از آن بود که حکومت در معنای دیکتاتوری آن از بین رفت و حکومت فردی تا انقلاب سال ۱۳۵۷ ه.ش برقرار بود.

شکل گیری نهاد های «فرمایشی»، از جمله انتقاداتی است که به عملکرد خاندان پهلوی وارد شده است. در صورتی که باین نظر موافق هستید، بفرمایید که این امر در سیر «دموکراسی خواهی» مردم ایران چه تأثیری داشت و آیا این گونه عملکرد، گزینه «تقرب به قدرت» در برابر «تمکین به موازین قانونی» را در جامعه آن دوره نهادینه نکرد؟

چاپلوسی و خاکساری، همیشه از ویژگی های دولت و جامعه استبدادی است؛ اولاً برای به دست آوردن امتیاز و ثانیاً برای پرهیز از خطر. این ویژگی هم در دولت و هم در جامعه دیده شده است و قدمتی طولانی دارد.

جناب عالی چه استدلالی در راستای اثبات غیر طبقاتی بودن انقلاب و مشارکت تمام طبقات اجتماعی در این تحول سیاسی و اجتماعی دارید؟

این موضوع استدلالی نیست بلکه منوط به تجربه و مشاهده است. در انقلاب سال ۱۳۵۷، حتی یک طبقه اجتماعی و یک سازمان سیاسی در برابر انقلاب مقاومت نکرد و کل ملت بر سر شعار «این [یعنی شاه] برود و هر چه می خواهد بشود» متفق بودند. در انقلاب مشروطه نیز همین طور بود.



### درباره دکتر همایون کاتوزیان

دکتر «محمدعلی همایون کاتوزیان»، که در ایران به نام «همایون کاتوزیان» نیز شهرت یافته است، در سال ۱۳۲۱ ش. در شهر تهران متولد شد. وی دوره دبیرستان را در مدرسه «البرز» گذراند و پس از یک سال تحصیل در دانشگاه تهران، برای ادامه تحصیل راهی انگلیس شد. دکتر کاتوزیان مدرک لیسانس خود را از «دانشگاه بیرمنگام»، در سال ۱۹۶۷ م (۱۳۴۶ ش)، اخذ کرد و توانست یک سال بعد، مدرک فوق لیسانس را از «دانشگاه لندن» دریافت کند. وی در سال ۱۹۸۴ م (۱۳۶۳ ش) درجه دکترا را از دانشگاه «کنت» در «کانتربری» دریافت کرد. دکتر همایون کاتوزیان بین سال های ۱۳۴۷ تا ۱۳۶۵ ه.ش در انگلیس، ایران، کانادا و آمریکا به تدریس پرداخت. او در حال حاضر استاد «کالج سنت آنتونی» و عضو هیئت علمی «مؤسسه شرق شناسی» در دانشگاه «آکسفورد» است. اگرچه تحصیلات رسمی و دانشگاهی دکتر کاتوزیان، در رشته های اقتصاد و جامعه شناسی است، اما او به طور همزمان، مطالعاتش را در زمینه تاریخ و ادبیات ایران، در حد بالاترین سطوح آکادمیک، ادامه داده است. آثار دکتر همایون کاتوزیان مبتنی بر ارائه تحلیل های جامعه شناسانه و مستند از تاریخ ایران، به ویژه دوران معاصر است. این آثار با استقبال قابل توجه علاقه مندان، در ایران و سایر نقاط جهان روبه رو، شده است. یکی از نظریات دکتر همایون کاتوزیان در عرصه تاریخ تحلیلی ایران، نظریه «استبداد تاریخی» است که در سال های اخیر نظر بسیاری از کارشناسان را به خود جلب کرده است. از این پژوهشگر و استاد دانشگاه تا کنون آثار فراوانی به زبان های فارسی و انگلیسی، در عرصه تاریخ و ادبیات، منتشر شده است که از میان آن ها می توان به «ایران، جامعه کوتاه مدت و سه مقاله دیگر»، «جستارهایی درباره تئوری توطئه در ایران»، «نامه های خلیل ملکی»، «دولت و جامعه در ایران؛ سقوط قاجار و استقرار پهلوی»، «استبداد، دموکراسی و نهضت ملی» و «اقتصاد سیاسی ایران: از مشروطیت تا پایان سلسله پهلوی» اشاره کرد.

